

Utbildningsdepartementet
Dnr U2025/00722

Stockholm 2 juni 2025

Remissvar över *En socionomutbildning i tiden* (SOU 2025:27)

Inledande sammanfattande synpunkter

Socionomer har en mycket viktig funktion i både offentlig, privat och ideell sektor. De fyller en central roll i samhällets gemensamma arbete för att hantera och förebygga sociala problem av olika karaktär. Att arbeta med svåra sociala problem och möta människor i både utsatthet och kris ställer höga krav på kunskaper, färdigheter och förmågor. Det krävs en personlig mognad och en stark etisk kompass.

Socionomutbildningen är i detta sammanhang mycket viktigt och det är rimligt att ställa höga krav på att socionomutbildningarna utbildar väl förberedda och kompetenta socialarbetare. Alla skattefinansierade utbildningar bör rimligtvis granskas utifrån hur väl de uppfyller de kvalitetskrav som finns och utifrån förändrade behov i samhället som föranleder att utbildningarna behöver förändras och anpassas. Vi välkomnar därför en genomlysning av socionomutbildningen men ställer oss kritiska till de begränsade förutsättningar denna utredning har haft i tid och resurser för att göra denna genomlysning på ett bra sätt.

Grundprincipen vad gäller examensbeskrivningar är att dessa ska vara kortfattade och på en övergripande nivå (Prop. 2004/05:162; Prop. 2008/09:175). Samhället förändras och därmed behöver också det konkreta innehållet i socionomprogrammets kurser kunna anpassas. Alltför specifika och ”smala” examensmål riskerar att snabbt bli inaktuella. Flera av de förändringar som föreslås innebär längre och mer specifika och detaljerade examensmål. Det är olyckligt. Vi menar att det även i professionsutbildningar såsom socionomprogrammet behöver finnas en distans mellan partipolitiska överväganden och poänger och långsiktigt hållbara examensmål och vetenskapligt grundat innehåll i utbildningarna.

Det finns delar av slutbetänkandet som vi tycker är rimliga eller av en mer redaktionell karaktär. I detta remissvar redogör vi framför allt för de delar av slutbetänkandet där vi anser att utredningens förslag kommer att innebära försämringar av examensmålen och i förlängningen också riskerar att leda till socionomer som är sämre rustade för arbetslivet.

Övergripande synpunkter

De förutsättningar som utredningen har arbetat utifrån har sannolikt påverkat kvaliteten på slutbetänkandet. Vi ställer oss frågande till den bild av socionomutbildningarna som presenteras i utredningen och känner inte igen oss i flera viktiga avseenden. En av våra viktigaste invändningar är att utredningen gör förenklade konstateranden kring att undervisning i vissa ämnen inte finns eftersom det saknas specifika kurser (s. 239 om äldre och funktionshindrade, s. 240 om unga kriminella och s. 243 om våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck). Vi har flera gånger påtalat detta för utredaren och dess sekreterare både i de ”dialoger” som har genomförts och de skriftliga underlag vi har lämnat in. Vi har, liksom flera andra lärosäten, valt att bygga vårt program kring tematik kring exempelvis förklaringsmodeller till sociala problem, metoder i socialt arbete och välfärdens organisering. Inom dessa kurser tar vi upp den tematik som utredningen påstår saknas. Flera av de förslag som presenteras i slutbetänkandet saknar förklaring, vilket vi återkommer till i några av våra konkreta kommentarer på förslagen nedan. Som vi påpekat ovan bör examensmål vara kortfattade, på en övergripande nivå och hållbara över tid. Därmed bör förändringar av examensmål göras med viss försiktighet och vara väl underbyggda.

6.1 Aktuella samhällsutmaningar

6.1.1 Utredningens förslag

Vi ställer oss frågande till varför examensmålens formulering ska ändras från ”visa kunskap om och förståelse för...” till enbart ”visa kunskap för...”. Det saknas argumentation i slutbetänkandet som motiverar denna förändring. Rubriksättningen i högskoleförordningen innehåller båda begreppen, dvs ”Kunskap och förståelse” och därmed bör de också synas i de konkreta examensmålen. Dessa begrepp är hämtade från Blooms taxonomi. Kunskap handlar om att veta fakta, regler, teorier, etc. Förståelse innebär att vi inte bara vet något, utan att vi också förstår hur och varför det hänger ihop. Förståelse handlar vidare om förmågan att kunna tänka kritiskt, förstå och använda kunskapen i nya sammanhang.

Utredningens förslag innebär att lärandemålet som tidigare handlat om att ”visa kunskap om och förståelse för barns behov och sådana samhälls- och familjeförhållanden som påverkar kvinnors och mäns livsbetingelser” ändras till att rada upp flera grupper: ”barns, ungas, kvinnors, mäns och äldres livsbetingelser, samt kunskap om hur funktionsnedsättningar påverkar människors livsbetingelser”. Den här typen av omnämnande av specifika grupper riskerar att snabbt bli inaktuella. Förslagsvis justeras examensmålet mer allmänt, dvs ”visa kunskap och förståelse för barns behov och sådana samhälls- och familjeförhållanden som påverkar olika gruppers livsbetingelser.”

Utredningen föreslår ett nytt examensmål som handlar om social utsatthet, normbrytande beteende och ungdomskriminalitet. Vi anser inte att examensmålet behövs. Dessa aspekter ryms inom övriga examensmål.

Utredningen vill lägga till hedersrelaterat våld och förtryck i examensmålet om mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer. Vi anser inte att tillägget behövs.

Hedersrelaterat våld och förtryck ryms inom mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer. Vi menar också att det ryms inom examensmålet ovan som är brett och handlar om samhälls- och familjeförhållanden som påverkar människors livsbetingelser.

6.2 Arbetssätt och samverkan

6.2.1 Utredningens förslag

Återigen utan argumentation tar utredningen bort ett av begreppen – förmåga - ur de konkreta examensmålen. Färdighet handlar om någonting vi kan göra praktiskt, tekniskt eller metodiskt. Förmåga handlar om kapaciteten att använda kunskaper och färdigheter på ett genomtänkt sätt, dvs. tillämpa, analysera, bedöma, kommunicera, samarbeta. Vi ställer oss kritiska till förslaget att stryka begreppet förmåga ur examensmålet om socialt arbete på olika nivåer i samhället.

Utredningen vill ta bort examensmålet som handlar om att visa förmåga att identifiera, strukturera, utreda och utvärdera insatser på individ-, - grupp- och samhällsnivå. Vi ställer oss kritiska till detta. Examensmålet är viktigt eftersom det ställer krav på att socionomutbildningen ska förbereda studenterna på att arbeta med socialt arbete på olika nivåer – individ-, grupp- och samhällsnivå. Vi menar att det nuvarande examensmålet bör vara kvar också med tanke på det omfattande arbete som nu påbörjats i socialtjänsten för att ställa om arbetet mot mer av förebyggande arbete utifrån formuleringarna i nya socialtjänstlagen.

Utredningen föreslår ett nytt examensmål med följande formulering: ”visa förmåga att kritiskt granska, bedöma och använda relevant information samt att diskutera nya fakta, företeelser och frågeställningar med olika målgrupper och därmed bidra till utveckling av yrket och verksamheten”. Vi är kritiska till detta förslag. Vi menar att examensmålet är svårtolkat då det är oklart vad som avses med att studenterna ska kunna diskutera nya fakta och frågeställningar med olika målgrupper och på vilket sätt bidrar det till utveckling av yrket och verksamheten. Examensmål bör vara tydliga för att kunna omvandlas i konkreta lärandemål och lärandeaktiviteter.

6.3 Utbildning i juridik

6.3.1 Utredningens förslag

Utredningen föreslår att det ska krävas att studenterna har fullgjort utbildning i juridik om minst 30 högskolepoäng. Vi tillhör de lärosäten som har undervisning i juridik i denna omfattning så vi delar bedömningen att det är ungefär det som är rimligt. Vi vill dock poängtera att formuleringen kan tolkas som att studenten ska ha högskolepoäng i ämnet juridik. Studenterna examineras idag i socialt arbete och vi är flera lärosäten som inte har examensrättigheter i juridik. Vi utgår ifrån att förslaget är tänkt att innebära att studenterna inom ramen för sin socionomutbildning får undervisning i juridik och ingenting annat.

6.4 Verksamhetsförlagd utbildning

6.4.1 Utredningens förslag

Utredningen förslår att det ska krävas att studenterna har fullgjort handledd verksamhetsförlagd utbildning om minst 30 högskolepoäng. Vi är ett av de lärosäten som har ett upplägg som överensstämmer med den föreslagna omfattningen om vi inkluderar de teoretiska och VFU-bearbetande moment som vi har parallellt med att studenterna är på sin VFU-plats. Vi förutsätter att det fortsatt kommer att vara så tillägget ska tolkas. Om studenterna ska vara placerade på VFU under samtliga veckor under sammanlagt en termin (dvs totalt 20 veckor) kommer vi ha mycket stora

svårigheter att realisera detta på grund av bristen på tillgängliga VFU-platser. En utveckling där lärosätena tvingas placera studenterna på VFU-platser med exempelvis handledare som inte är socionomer skulle motverka det som utredningen vill åstadkomma. Vi menar också att det är viktigt för studenternas lärande att den handledda VFU:n vävs samman med praktikbearbetande och mer teoretiska moment kopplade till studenternas yrkesutveckling, vilket behöver göras genom att VFU-placeringen varvas med lärandeaktiviteter på högskolan inom ramen för de 30 högskolepoäng som det enligt förslaget ställs krav på.

Utredningen lämnar också ett förslag till landets lärosäten som innebär att de föreslås besluta om alternativt urval baserat på arbetslivserfarenhet. På Marie Cederschiöld högskola har vi arbetat med alternativt urval i flera decennier och vi anser att det är ett viktigt komplement till betygsurval då det breddar vårt urval av studenter. Vårt alternativa urval bygger dock inte på arbetslivserfarenhet utan på intervjuer med sökande. Arbetslivserfarenhet är här en av flera aspekter som vi tar hänsyn till. Vi menar att lärosätena själva bör avgöra på vilka grunder de tar in sina studenter.

7. Frågor och förslag utanför utredningens direktiv

7.1 Förslag till regeringen: Utredning om förlängd socionomutbildning med examen på avancerad nivå

Vi välkomnar förslaget att tillsätta en utredning för att utreda behovet av specialisering på avancerad nivå.